

Saygı, Değer ve Kadın

Koray Çalışkan

koray.caliskan@boun.edu.tr

Tanınmayan, hesaplanmayan, görünmeyen ve her yerde ve her daim kullanılan, sömürülen bir emek türü, kadın emeği. Bu emeğin görünmezliği kadının örgütsüzlüğüyle doğru orantılı. Sosyalist siyasetin güçsüz olduğu yerde emekçilerin esamesinin okunmadığı gibi, feminist siyaset ne kadar güçsüzse, kadın emeği o kadar görünmez. Ortadoğu, dünya coğrafyaları içinde kadın emeğinin en az tanındığı yerlerin başında geliyor.

ZOR TUTUNANLAR

Ortadoğulu kadınların büyük bir bölümü ev işine ek olarak, gölge ekonomiler de denilen alanları kurarak ve kendi iktisadi evrenlerini inşa edip çevrelerindeki kayıtlı ya da kayıt dışı alanlara entegre ederek hayata tutunuyor-lar. En çok baskı altında tutuldukları yerde dahi evlerinden çıkıp kamusal iktisadi alana dahil oluyorlar.

Örneğin, toplumsal hayattan nerdeyse tamamen koparılmış, ileri derecede muhafazakâr bir sosyal evrende yaşayan Kuzey Nijerya'nın Arapça konuşan Hausa kadınları gayet karmaşık bir iktisadi değişim ilişkileri sistemi işletiyorlar. Evlerinden çıkamadıkları için, erkek çocuklar vasıtasıyla bir değişim ağı kuruyor, sonra evde üretip dışarıda kazandıklarının bir bölümünü evin erkeğiyle paylaşıp, bu asimetrik ilişkide bir nebze güçleniyorlar. Bu emek türünün görünmez olması, kadınların erkekler tarafından idaresi için elzem. Yoksa bu sistem çöküyor ve "dışarıya iş yapan kadın" damgasıyla kadın saygı-değmez oluyor. Gizlilik ve görünmezlik sayesinde erkek bu emek türünden hem nemalanıyor hem onu tanımıyor.

Nijerya diye bir konu açıldı diye hemen "aman Afrika ne kadar geriymiş" demeyelim. Mısır, Yemen, Tunus, Türkiye ve Lübnan'da durum farklı mı? Kadının kamusal alana daha sıklıkla dahil olabildiği coğrafyaların hangisinde evde üretilen servis emtiası istatistiklerde görünüyor? Ev ve formel ekonomi arasındaki (ve bence diğer iktisadi alanlardan çok daha fazla insanı ve karmaşık ilişkiyi barındıran) "gölge ekonomilerde" kadın emeğinin görünmezliği Hausa kadınlarının durumuyla çok benzer.

Kadının emek harcıyormuş gibi yapmaması gerektiği, bağımsız olarak para biriktiremediği için altın günleri kurumuyla erkek hegemonyasından sınırlı da olsa uzaklaşabilme çabaları, o birikimi de kızının oğlunun zor ya da hoş gününde harcamak zorunda kalması, ancak erkeğe tabi olma durumuna ses çıkarmadığı zaman "saygı-değer" bulunan kadının emek değerinin yokluğu, görünmezliği bizim buralarda daha mı farklı? Sermayeyi yeniden üreten emeğin üretken olduğunu, insanı yeniden üreten emeğin üretken olmadığını düşünmek daha mı farklı?

FEMİNİST POLİTİKA VE ANTI-KAPİTALİST ALTERNATİFLER

Anti-kapitalist siyasetin feminist politikadan öğreneceği çok şey var. Feminist politikanın ise iktisadi süreçleri yeniden anlatacağı bir dile ihtiyacı var. Lobban'ın editörlüğünde İngilizce çıkan "*Ortadoğu Kadınları ve Görünmez Ekonomi*" ve J.K. Gibson-Graham'ın yazdığı "*Kapitalizmin Sonu ve Anti-Kapitalist Politika*" adlı kitaplar, feminist kuram ve araştırmaların iktisadi alanın sınırlarına diktiği yapıtaşları. Hâlâ Türkçe'ye kazandırılmamış bu kitapların bulgularını tartışmak alternatifsizlikten yakınan sola, kadınların bir diğer desteği olarak görülebilir. Ama önce Ortadoğu'nun diğer kadın ekonomisi coğrafyalarına bakalım. Önümüzdeki haftadan itibaren başlayarak. Sonra feminizmin bize sunduğu iktisadi alternatiflere göz atalım.